

Παρουσίαση του νέου βιβλίου του Πέτρου Παπακωνσταντίνου

Βασίλης Μηνακάκης

Πριν το lockdown κυκλοφόρησε το ιδιαίτερα ενδιαφέρον και ξεχωριστά επίκαιρο βιβλίο του Πέτρου Παπακωνσταντίνου *Ανθρωποι και ρομπότ: Οι προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης*, που παρουσιάζει τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις κοινωνικές τους συνέπειες, πάντοτε με κριτική ματιά και μαρξιστική οπτική.

Στις αρχές του 21ου αιώνα, οι όροι τεχνητή νοημοσύνη, μεγάλα δεδομένα (big data), διαδίκτυο των πραγμάτων (IoT), νοήμονα ρομπότ, υπολογιστική νέφος ήταν ανύπαρκτοι, βρίσκονταν στη σφαίρα της επιστημονικής φαντασίας ή απασχολούσαν περικλειστούς κύκλους ερευνητών σε πανεπιστήμια, νεοφυείς επιχειρήσεις ή τμήματα R&D πολυεθνικών. Στη δεύτερη δεκαετία του ίδιου αιώνα, οι όροι αυτοί και οι πρακτικές τους απολήξεις έμπαιναν σιγά σιγά στη ζωή, άλλοτε πειραματικά κι άλλοτε σε ευρύτερη βάση. Τις διεργασίες επιτάχυναν, από τη μια, οι διαφαινόμενες δυνατότητες και, από την άλλη, η προσδοκία να συμβάλουν οι εν λόγω καινοτομίες στην υπέρβαση των «αρρυθμιών» που ανέδειξε η κρίση του 2008-9.

Κάπως έτσι, φτάσαμε στα Φόρουμ του Νταβός (μέσα δεκαετίας 2010), που είχαν ως κεντρικό θέμα την 4η βιομηχανική επανάσταση, με ό,τι τη συνοδεύει σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, οπότε η σχετική συζήτηση άρχισε να μπαίνει για τα καλά στη ζωή μας. Η ευρεία χρήση πολλών από αυτές τις ψηφιακές καινοτομίες για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού –με τη μαζική επιτήρηση του πληθυσμού– έδωσε νέα ποιότητα στη συζήτηση αυτή. Έχοντας εκδοθεί σχεδόν ταυτόχρονα με την εμφάνιση της πανδημίας, το βιβλίο του Πέτρου Παπακωνσταντίνου, *Ανθρωποι και ρομπότ: Οι προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης* (Λιβάνης, 2020) αποτελεί πολύτιμη συνεισφορά στη σχετική συζήτηση. Γραμμένο γλαφυρά, εμπλουτισμένο με πλήθος αναφορών σε πηγές και ιστορικά στοιχεία που αναδεικνύουν την «προϊστορία» των τωρινών καινοτομιών και εκφάνσεις τους στον πολιτισμό, διαθέτει σημαντικά αξιολογικά στοιχεία.

Πρώτα απ' όλα, αποτελεί χρήσιμο και κατατοπιστικό μωσαϊκό που καταγράφει και παρουσιάζει τις πλέον πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της τεχνητής νοημοσύνης και της ρομποτικής — με την ευρύτητα που έχει και το πλήθος των πλευρών που αγκαλιάζει. Πρόκειται μάλιστα για παρουσίαση αρκετά πλήρη, εξαιρετικά σύγχρονη –πράγμα σημαντικό σε πεδία όπου οι εξελίξεις τρέχουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα– και συνάμα προσιτή σε ευρύ κοινό, γεγονός επίσης σημαντικό.

Το βιβλίο αποτελεί και μια ενδιαφέρουσα κατάδυση σε σύγχρονα τμήματα της εργατικής τάξης, που απομυθοποιεί τις θεωρίες περί εξαφάνισής της

Δεύτερον, παράλληλα με τον όγκο των πληροφοριών που παρατίθενται, είναι ευδιάκριτο ότι στόχος του βιβλίου δεν είναι η απλή περιγραφή των εξελίξεων στα πεδία που σχετίζονται με την τεχνητή νοημοσύνη και τη ρομποτική. Αυτές οι εξελίξεις και οι μεγαλόστομες διακηρύξεις που τις συνοδεύουν παρουσιάζονται υπό το πρίσμα μιας κριτικής ματιάς. Μιας ματιάς που άλλοτε αποκαθλώνει τις απόψεις του συρμού περί πλήρους αντικατάστασης του ανθρώπου από τις «σκεπτόμενες μηχανές», άλλοτε αναδεικνύει πώς ελπίδες κερδοφορίας αποδείχτηκαν γρήγορα φρούδες κι άλλοτε αποκαλύπτει-φωτίζει διεισδυτικά την άλλη όψη του τεχνολογικού Ελντοράντο: όπως ανεργία, μαζική επιτήρηση, ελαστική εργασία. Και το καταφέρνει γιατί κινείται πέρα από το ψευδές δίπολο τεχνολογικός οπτιμισμός-πεσιμισμός, δίνει κοινωνικές ορίζουσες και κοινωνικό πρόσημο στις νέες ανακαλύψεις, αναδεικνύει τα ηθικά και πολιτικά ερωτήματα που προκύπτουν.

Τρίτον, έχοντας ως εργαλεία ορισμένα βασικά στοιχεία του μαρξισμού, το βιβλίο επιχειρεί να προσεγγίσει -εκκινώντας από αυτά- μερικά από τα θεωρητικά ερωτήματα που εγείρονται. Για παράδειγμα, το κεφάλαιο με τίτλο «Προλετάριοι του κλικ», αποτελεί μια ενδιαφέρουσα κατάδυση σε σύγχρονα τμήματα της εργατικής τάξης, που απομυθοποιεί τις θεωρίες περί εξαφάνισης της εργατικής τάξης και ταυτοχρόνως προσκαλεί -σωστά προφανώς- σε εγκατάλειψη της δογματικής άποψης ότι εργάτες είναι όσοι «λερώνουν τα χέρια» τους και κάνουν κατά βάση χειρωνακτική εργασία.

Έπειτα, μελετώντας μια σειρά επιχειρήσεις της νέας ψηφιακής εποχής, στο κεφάλαιο «**Ο καπιταλισμός της πλατφόρμας**», ασκεί εύστοχη κριτική στις απόψεις περί «**άυλης εργασίας**» και δήθεν αντικατάστασης του προλεταριάτου από το «κογκνιταριάτο» και καταθέτει ενδιαφέροντα στοιχεία που βοηθούν να απαντηθεί το «**πώς νοούνται οι υποδομές, το πάγιο κεφαλαίο και ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός σε αυτές τις επιχειρήσεις**».

Ενδιαφέρων και προωθητικός είναι και ο προβληματισμός που κατατίθεται σε σχέση με το ερώτημα «**πώς αντλούν κέρδη αυτές οι επιχειρήσεις, πού και πώς παράγεται υπεραξία;**» — ένα ακόμη κρίσιμο πρόβλημα, καθώς η απάντησή του έχει αναδειχθεί σε θεμελιακό ζήτημα σε σχέση με την επικαιρότητα και την ισχύ ή μη των εργαλείων και της μεθόδου της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας.

Το βιβλίο κλείνει με μια διαπίστωση που το διατρέχει από την πρώτη κιόλας σελίδα: «**Η σύζευξη της τεχνητής νοημοσύνης με τη ρομποτική προσφέρει τεράστιες απελευθερωτικές δυνατότητες, ανοίγοντας καινούργιους ορίζοντες για πιο πλούσια και ανθρώπινη ζωή**». Ωστόσο, «**το ερώτημα γύρω από την κατεύθυνση που θα ακολουθήσει η πρόοδος στην τεχνητή νοημοσύνη είναι ένα τεράστιο, ανοιχτό κοινωνικό και πολιτικό στοίχημα**».

Πηγή: [Το ανανεωμένο σάιτ του ΠΡΙΝ](#)